Nr. 23. **Anulu XXX.**

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Mercurea si Duminec'a, Fói'a, candu concedu ajutóriele. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe $^1/_2$ 3 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 3 galbini mon. sunatória.

Brasiovu 3 Aprile 22 Mart. 1867.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tas'a timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

MONARCHI'A AUSTRIACA.

Transilvani'a.

Scire pré trista!

† Georgiu Pop'a,

comite supremu alu Aradului!

Petru Pop'a de Teiusiu, veterinariu in Fagarasiu, *An'a Pop'a* maritata *Varga*, mai departe *Persida Pop'a* maritata *Secula*, si *Gabriela Rozvanu*, precum *Floriana Varga*, asesoru la tribunalulu comitatensu aradanu si ablegatu dietalu, si *Georgiu Rozvanu*, advocatu in Salonl'a, plini de intristare facu cunoscutu, cumca fratele, respective unchiulu si cumnatulu loru

Georgiu Pop'a de Teiusiu,

proprietariulu crucei de auru cu corón'a pentru merite, consiliariu de curte c. r., membru fundatoru alu asociationei pentru cultur'a poporului romanu de Aradu, si fostu comite supremu in comitatulu Aradului, in 17/29 Martiu 1867 la 6 óre diminéti'a in etate de 43 de ani, dupa unu morbu scurtu si greu a repausatu.

Osamintele repausatului se voru depune spre odihna eterna in mormentele greco-resaritene din Aradu in 19/31 Martiu 1867 la 3 óre dupa médiadi.

Fia'i tierin'a usióra!

Aradu in 17/19 Martiu 1867.

Opiniunea separata a dlui Ilie Macelariu din 7 Martiu

adresata in sorisu catra diet'a Ungariei.

Inaltu corpu legislativu! In legatura cu cele dise cu gur'a in siedinti'a dietei tienuta in 7 Martiu a. c., amu onóre a susterne inaltei case urmatóri'a

Dechiaratiune.

Mari si nu nefundate au fostu temerile si ingrigirile alegatoriloru mei (romani si sasi), ma asiu poté dice ale totororu romanilorn ardeleni, atatu din punctu de vedere alu dreptului constitutionalu, catu si cu privire la legile aduse in diet'a din Sibiiu la an. 1863/4, candu prin rescriptulu pré'naltu din 1-a Septembre 1865 s'a disolvatu diet'a transilvana din Sibiiu si s'a convocatu diet'a fendale din Clusiu pe basea articlului XI din anulu 1791; si chiaru atatu de mari si de fundate au fostu temerile si ingrigirile loru si atunci, candu prin rescriptulu din 25 Dec. 1865 s'a amanatu si acésta dieta, si s'a ordinatu nóue alegeri pentru diet'a din Pest'a pe basea articlului II din 1848; — temerile si ingrigirile loru erau cu atatu mai fundate, cu catu ei in acésta purcedere a guberniului vedeau pré bine, ca se lucra curatu in interesu maghiaru feudalisticu, se lucra cu incetulu si cá pre nesentite la nimicirea autonomiei si independintiei gubernementali si legislative a Transilvaniei, se lucra in modulu cum l'am numi, à la „Vergleichsverfahren" a conto si in destructiunea romaniloru.

Evenimentele mai prospete au justificatu pre deplinu aceste temeri si ingrigiri ale romaniloru, caroru atatu prin artici. XI dela 1791, catu si prin alu II din 1848 le erá inchisa tóta calea de a participá cá atari in viéti'a publico-politica a tierei loru.

Si déca pre langa tóte acele-si temeri si ingrigiri, au participatu totusi romanii la alegeri, atatu intr'unu osu, catu si in celalaltu, a datu la acést'a mai anteiu impulsulu decidetoriu lealitatea catra vocea monarchului, — care totudeun'a a fostu si va fi virtutea romanului, — au facut'o apoi si pentru acéea, cá se arate representantiloru celorulalte natiuni sorori, ca romanulu in interesulu intielegerei fratiesci, nu voiesce a lasá nici o ocasiune nefolosita, — au facut'o in fine, si anume ce se tiene de casulu din urma — singuru si unicu pentru a otulu incoronarei monarchului, dara nici decum cá prin esercitarea acelui de si marginitu dreptu, precum nici independinti'a patriei sale, asié nici valórea legiloru din 1863/4 a le aduce sub intrebare.

Si totu sub presiunea aceloru temeri si ingrigiri, si érasi totu cu acele-si convingeri amu primitu si eu mandatulu alegatoriloru mei.

Dar' romanulu cá stare a fostu si este ignoratu, vocea lui, — care a strigatu si striga pentru conservarea autonomiei si independintiei patriei sale — nu s'a ascultatu si nu se asculta.

In astfeliu de impregiurari a mai tacé ar fi pecatu, ar fi vilitate; si eu nu potu nici a pecatui nici a fi vilu.

Eu amu lipsa se me esplicu, si se'mi chiarificu pusetiunea mea.

Candu amu primitu mandatulu alegatoriloru mei de a intrá in diet'a din Pest'a, am facut'o curatu si numai in tienórea si intre marginile rescriptului convocatoriu din 25 Dec. 1865, ca adica: diet'a din Clusiu este numai amanata dar' nu este disolvata; ca sunt chiamatu aicia, numai pentru a fi de facia la actulu de incoronare, dar' nu a face parte constitutiva in acésta dieta; ca legile aduse in diet'a din Sibiiu la anulu 1863/4 se sustienu in deplina valóre, dar' nu legile, cari stau in contradicere cu acestea.

Eca dar', cum am venitu eu aicia; am venitu incungiuratu de legi, ce si natiunei mele au datu o patria si viétia publico-politica intre celelalte natiuni, cari pana acum numai singure domnieau, si intre cari numai romanulu erá sclavu in patri'a sa; dar' nu am venitu incungiuratu de acele legi, cari pentru romanu nu erau alt'a decatu unu moratoriu politicu.

Se incepu óre a enumerá luptele romaniloru de a intrá si ei in concertulu natiuniloru politice ale tierei? Le scimu, séu celu pucinu ar trebui se le scimu cu totii.

Si acum candu romanii din Ardélu si-au eluptatu drepturi publico-nationali in patri'a loru, mai crede cineva, ca ei ar poté pre unu minutu macaru a alunecá de pe acestu terenu alu loru pre catu de justu, atatu de legalu?

Nici odata!

Ei voru tiené la drepturile castigate, ei voru tiené la independinti'a si autonomi'a patriei loru, autonomi'a si independinti'a ce e basata pre legi si pe tractate de statu.

Se le mai reproduca si pre aceste-a?

Scimu ca Ungari'a pucinu dupa batai'a dela Mohács (an. 1526) a venitu sub domnirea casei habsburgice; Transilvani'a inse a remasu independinte si cu principii si independinti si abié la finitulu secului XVII a venitu si ea sub cas'a habsburgica, dar' nu cá unita cu Ungari'a ci numai cu corón'a si persón'a principelui, si cá tiéra cu totulu independinte si libera.

Pactulu Transilvaniei cu cas'a habsburgica e diplom'a leopoldina dela anulu 1691.

Acést'a e fundamentulu independintiei Transilvaniei atatu in privinti'a potestatii gubernementali, catu si in privinti'a potestatii legislative si executive.

Transilvani'a trebue se'si aiba gubernulu seu, cancelari'a sa si diet'a sa propria si tóte independinte.

Asemenea documentu de independinti'a Transilvaniei e si resolutiunea alvintiana dela 1693.

Nu altmintrea sanctiunea pragmatica dela anulu 1722 e pétr'a unghiulare a autonomiei si independintiei Transilvaniei atatu de catra Ungari'a, catu si de catra celelalte tieri ale casei domnitórie.

Apoi decretele comitieloru dela an. 1791 inca esplica si normeza si mai apriatu dreptulu de autonomia si independintia a Transilvaniei. — Articululu VI din acestu anu vorbesce curatu si in termini destulu de chiari despre independinti'a gubernementale; — articlulu VII despre independinti'a legislativa; articlulu VIII despre independinti'a executiva a Transilvaniei; articlulu IX dice apriatu, ca Maiestatea Sa in trebi ce atingu pre Transilvani'a, se va consultá cu gubernulu Transilvaniei si va ascultá reflecsiunile dietei.

Si tóte aceste-a pacte, si tóte aceste-a legi, cá dreptu publicu transilvanu, intaritu cu juramente, subsistu, trebue se subsiste si astadi, ele nu sunt modificate decatu prin legile dela anulu 1863/4.

Prin aceste-a da, ca-ci sunt legi aduse pre calea cea mai legale, legi juste, morale si oneste, legi confirmate, sanctiunate si autenticate de monarchulu si dejá intrate in viétia.

Dara nici odata prin legile de uniune din 1848. — cari, mai repetiescu inca odata, ca pentru natiunea romena din Transilvani'a nu sunt alta, decatu o procedura politica de impaciuire (Politisches Vergleichsverfahren); precum mi vine a dice si despre sistem'a dualismului, ca e, déca nu ceva mai multu, celu pucinu, unu pactu de egemonia intre dóue natiuni ale imperiului.

Standu proieptulu ce jace la ordinea dilei, in care se face pomenire si de Transilvani'a, in legatura cu legile pomenite, ce sunt despre uniunea Transilvaniei cu Ungari'a, voiu deci a me ocupá pucintelu cu aceste-a:

Se mai aratu nelegalitatea, inmoralitatea si nejustiti'a acestoru legi?

Legea uniunei articlulu VII adusu la an. 1848 in Posionu nu póte se oblege pe Transilvani'a, pentruca acést'a in cartea sa de lege in forma legislatoria nici odata nu o a primitu. De asemenea legea uniunei articlulu I dela anulu 1848 adusa in Clusiu nu póte se oblege pe Ungari'a, pentruca acést'a asemenea nici odata in diet'a sa in forma legislatoria nu o a primitu.

Transilvani'a nu póte impune legi Ungariei, si chiaru asié Ungari'a nu póte fi indreptatita a impune legi Transilvaniei, amendóue fiindu cu totulu independinte un'a de alt'a. Dara afara de acéea articlulu I. 1848 din Clusiu nu a trecutu prin tóte formele de legislatiune, prin urmare acela nu e legalu, acela nu e lege.

Tóta lumea scie, ca acela nu a trecutu prin stadiulu autenticarii; tóta lumea scie, ca nu s'a corespunsu articlului IX dela 1744, care tiene, ca: ori ce lege cá se fia lege valida, are se fia confirmata, sanctiunata, autenticata si provediuta cu propri'a suscriere si cu sigilulu Maiestatii Sale principelui.

Acést'a insusire din urma, seu mai bine dicundu necesitatea ei, se pomenesce insusi si in rescriptulu de sanctiunare dto 14 Iulie 1848 in care se dice apriatu: „hogy annak kinyomatása és a szükséges kiosztogatás végett, elegendő példányokban legfelsőbb aláirásunkaak leendő felküldésre felett a belügyminister utján rendelkezetek."

Acelu articlu (art. I 1848) n'are aceste calitati, prin urmare nu póte fi validu; ba ce e mai multu, nici insusi originalulu nu i se afla. Nu póte avé valóre de lege nici pentru acéea, pentruca nici odata nu s'a publicatu, ceea ce dupa dreptulu publicu transilvanu inca se cere pentru validitatea unei legi.

Ci acelu articlu de lege este si inmoralu, injustu si neonestu, macar insusi Verbötzi dice Prof. tit. 6 „Lex debet esse justa et honesta."

E sciutu de comunu, ca acelu articlu de

lege s'a adusu fara concursulu si in contra invoirii romaniloru, cari facu $^3/_4$ parti ale locuitoriloru tierei, — si ca romanii in adunare legiuita si prin petitiuni substernute monarchului au protestatu de a se face uniunea fara ei. — sciutu e si aceea, ca acea lege s'a facutu fara o matura precugetare, ci in midilocululu terorismului si furorei de pe ulitie; si apoi cine nu vede ca acea lege nimicesce pentru totudeuna existinti'a nationale a romaniloru ca atari, ducundui la Ungari'a unde sunt legile cele mai asupritóre pentru nationalitati, si unde dupa legi nu esiste alta natiune decatu cea maghiara. (Va urmá.)

Blasiu 21 Martiu 1867.

Bucuria! Bucuria! Diuariele maghiare si unulu din cele germane de vreo 2—3 septemani nu facu alta decatu inregistréza manifestarile de bucuria, ce se fia produsu si in Ardélu denumirea ministeriului ungurescu.

De merita credimentu diuariale, maghiarosecuii si partea mai mare a „circumspectiloru“ stau se'si ésa din pele, cá se se destinga de parentii loru, cari dorindu au doritu se vedia momentulu fusiunarii Ardélului in tiér'a ungurésca, inse au moritu si nu l'au vediutu. Ba, ce e mai multu, unele diuaria-su bune bucuróse a generalisá bucuri'a, pre catu se póte tara de o totale nebagare in sama a bunei cuvenientie, si a o estende chiaru si la unii dintre romani! Ele descoperu cu multa placere si multiamire, ca tierani romani in doue sate s'au atasiatu fratiloru sei in sierbitute tieraniloru maghiari, spre a serbá dimpreuna denumirea ministeriului pestanu!

In midilocululu acestoru valuri de entusiasmu, concede, dle Red., pucinelu locu unui cuventu sinceru cu privire le cele, ce se petrecu.

Bucuria, entusiasmu si altele de feliulu acestu-a sunt locruri fórte schimbatiose; ele usioru ocupa glótele, si anevoia pre ómenii cugetatori.

Acum eu concedu, ca nouele incercari voru fi lustu de pre graunti'a pre o anumita clase a maghiariloru din Ardélu, pre clas'a acelea, ce'si poté cantá cu Oratiu „nos numero sumus, et fruges consumere nati.“ Dar' éca, ce nu concedu eu.

Eu nu crediu una data cu capulu, cá in Ardélu se se afle unu singuru maghiaru cugetatoriu, la care sperarile dulci in momentulu presente se traga josu cumpan'a ingrigirei si a temeriloru. Pentruca, ce? Póte supune cineva, ca totu trecutulu fatalu, calamitosu alu acestei tieri batute de sórte a aboratu nelasandu dupa sene nici unu graunt'iu de invetiatura? Se nu fia venitu nici acesta classa de maghiari la convingerea, ca timpulu supremelor matissarii a trecutu, ca numai boiloru le poti schimbá jugurile, cum 'ti place, éra popóraloru, dupa ce au venitu la consciendi'a de sene, nu si éra nu?

Pentru onórea cugetatoriloru maghiari nu voiu concede nici una data, ca eli s'aru fi bucurandu de intremidiulu presente.

Din contra eu-su tare convinsu, ca toti maghiarii cugetatori vedu, cá si noi, ca cestiunea ardeléna nu se póte deslegá numai prin nesce deduceri juridice, prin citarea si reactivarea unoru legi sdase de forti'a maiora cu calcarea celoru mai primitive principia de drepta si cuvenientia, unoru legi, ce indata la prim'a incercare de a cestigá recunóscerea poporatiunei au inundatu patri'a cu sange, unoru legi, ce timpulu in fapta inca le a nimicitu.

Eli vedu, ca in Ardélu afara de portatorii feudalismului si toti privilegiatii, ce la 48 au prochiamatu uniunea fonesta, mai este unu factoru, care nu erá ertatu alu tiece cu vederea, care nu sufere, si nu póte fi neconsideratu.

Eli sciu bine, ce potere de viétia estu in natiunea romana. Parentii loru pre lunga tóte midilócele de asuprire, impilare, smsciunare, nu o au potutu nimicí. Din caus'a acest'a nici unulu din eli intieleptiesce nu póte sperá, ca natiunei maghiare se'i succedia asorbirea romaniloru, acum, candu romanii sunt ajunsi la cu nóscerea de sene.

Timpulu suferintieloru, timpulu nedreptatiriloru sta in dereptulu romaniloru ardeleni si nu e potere pre pamentu, carea in modu duratoriu se'lu readuca prese noi.

Dintre aceste inchisiu, ca nesuintiele de a pune Ardélulu intru una stare cu totulu opusa dorintieloru respicate serbatoresce de natiunea romana, ce face maioritatea multu precumpanitoria a locuitoriloru tierei, mai multu: intru o stare, de care natiunea romana se infiére, nu stare, de care natiunea romana se infiére, nu potu se produca bucuria in maghiarii cugetatori.

Ma si bucuri'a multimei „cujus non est sapere“, catu de pedestra-i! Cuscienti'a-i spune, cá fusiunea ar fi nedrepta in gradulu celu mai cá fusiunea ar fi nedrepta in gradulu celu mai cá fusiunea ar fi formeza intipuiri de opuinea de pre acum 'si formeza intipuiri de opuinea de pre acum 'si formeza acte crudi de resetiune violenta, 'si nelucesce acte crudi de resetiune violenta, 'si nelucesce acte crudi de resetiune violenta, 'si nelucesce

mania de acelea ce denota în patemasiu un'a scadere de intieleptiune, chiaru candu ar fi avut'o vre una data.

Asié este, o marturisescu. Dar' fiinduca insintea nóstra au mai fostu asemenea mániaci; precum abatele Duguet, carele a scrisu o carte intréga, în patru volumine, pentru principele de Piemonte [1]), si baronulu de Bielfeld, carele a scrisu un'a alta si mai mare pentru principele de Prusi'a [2]), si ei dintr'unu punctu de vedere cu totulu sciintificu; nu scriu pentru ce noi amu fi gresiti, candu, mai alesu, o facemu dintr'unu punctu de vedere istoricu si cu totulu locale.

Nu avemu de locu pretensiunea de a vedé consiliurile nóstre adoptate. Dar' cá se impromutamu o frase a autorului din urma [3]), vomu dice cá si densulu, ca nu voimu decatu a aratá Altetiei Sale si poporului romanu macsimele ce avemu noi, toti romanii si in genere toti partisanii romanismului si si inaltiarii natiunei nóstre; fiinduca se voru gasí o multime de ómeni interesati si orbiti pana intr'atatu, incatu se dica cá neci nu ecsista unu asemenea partitu in Romani'a, — ou tóte cá ea e poternica.

Acestea dise, credemu, ca vomu stemperá pucinelu pretensiosulu titulu ce s'ar puté dá epistolei acesteia de: Metod'a nefalibile, cum se se dè Romani'a in man'a romaniloru séu o lovitura de statu in Romani'a [4]).

O lovitura de statu! O! ce grozavia. Nu, nu te speria, iubite lectore. Nu suntemu din aceia ce 'si complacu in teoriile lovituriloru de statu: o lovitura de statu, in sensulu celu adeveratu, nu este atata de pernitiósa, neci asié de pucinu trebuintiósa cate odata. Loviturile de statu le au depopularisatu ceva, ori mai bine le au discreditatu cu desevirsire, parodiele.

Lovitur'a de statu a nóstra, departe de a luá libertatile si comoditatea cuiva, le va dá turuloru membriloru societatii, intr'unu gradu superioru. In locu de a vatama ori a pagubi pe cineva, va veni in folosulu si ajutoriulu tuturoru. Ea va aduce statului in starea lui normale, intr'o stare de sanetate si de potere, delaturandu vitiulu séu bólle ce'lu face a fi astadi siubredu, slabu si langediendu. — Éta unu programu ce nu s'ar puté refusá.

Si intr'adevero, domnule, ce este, ori mai bine ce trebue se fia o lovitura de statu?

Se cercetamu pucinelu cu ratiunea pura, facundu se taca ratiunea practica.

Unu statu, ce 'si dà o lovitura ce se fia óre?

Este o regula ce neci o societate ómenésca nu a putut'o, si nu o va puté lepadá: Ca statulu trebue pusu in conditiunile cele mai favorabile, cá se fia puternicu, tare, prosperu si durabile.

Este apoi o acsioma ce astadi, celu pucinu, nu va puté fi de nimeni contestata: Ca statulu este cu atatu mai tare, mai puternicu, mai prosperu si mai durabile, cu catu va satisface mai complinitu interesele materiale si morale ale membriloru societatii ce protege; ori, déca vrei, mai in generalu, cu catu va realisá un'a mai mare dose de interese sociale.

Candu asié dar' unu statu se simte ajunsu intr'o asemenea langediéla, nepatintia si febletiu, incatu nu'si póte indeplini, ori 'si indeplinesce fórte neperfectu, misiunea sa, realisarea unei insemnate dose de interese, nu se cuvine óre a se gandí la o indreptare, la o reparatiune ce are a'si dá?

Candu aceste preocupatiuni determina pe cei ce sufere, se facu **revolutiunile**. Candu inse, determina pe celu ce face se sufere, se facu loviturile de statu.

In previsiune si de temerea unei crise revolutionarie, ale carii consecintie nu se potu neci una data calculá, lovitur'a de statu trebue se fia o necontestabile necesitate de a prevení anarchi'a, ból'a cea mai periculósa a staturiloru.

De acea loviturele de statu au si ele logic'a loru, motivele legitime, scopulu si tient'a loru morale, procedor'a si regulele loru proprii.

Loviturele de statu se facu de una virtute in contra unui vitiu inerentu statului, de care nu se póte altfelin scorati; se facu in numele unoru interese morale si au de resultatu inevitabile satisfacerea aperta a maioritatii membriloru societatii. De acea nu au resistentii sangeróse, neci consecintie fatale: a dóua di, societatea respira mai bine decatu mai nainte, se bucura de mai multe avantage materiale si morale; se facu fórte lesne, si isbutescu indata. Intunerecului dispare, fara lupta, indata ce lumin'a se ivesce.

Candu vitiulu lovesce virtutea, ori chiaru altu vitiu, minoritatea pe maioritate, este usurpatiune nu lovitur'a de statu; ca-ci nu este in perspectiva interesulu statului séu interesulu generale.

Interesulu generale alu staturiloru, nu contestamu, este justiti'a, „Justitia regnorum fundamentum“, nu interesulu multimei; dar' satisfactiunea interesului generale, póte fi altu ceva decatu libertatea, singurulu agentu ce are a reformá, a regulá si a infrená tóte interesele in genere, si care nu contradice intru nimicu justiti'a?

Asi schimbá, asié dar', unu statu fundamentulu seu, substituindu principiulu libertatii, principiului pe care se radimá pana aici, este cea mai formósa lovitura ce si-ar puté dá.

Atunci si-ar puté dice: „Libertas regnorum fundamentum“; ca-ci libertatea contiene neaparatu justiti'a, precum justiti'a nu a sciutu totudeuna se contiena libertatea.

Cá se se intieléga si mai bine ce numimu noi, si ce trebue se se numésca o lovitura de statu, se luminamu cu esemple trase din istori'a nóstra contimpurana.

Teoriile se scobóra din regiunile contemplatiunii si ale cugetarii, pe terenulu practicei, incarnandose in ómeni, personificandose, precum se dice.

Astfelu, dar', candu Austri'a, in persón'a suveranului seu substitué vointei unui omu, vointi'a generale a popóreloru sale, statulu Austriei facea o lovitura de statu legitima, salutarie in tóte privintiele, nevatematóre in neci una.

Astfelu, candu, la 2 Maiu, Romani'a, in persón'a representantelui suveranitatii sale, neno rocitulu principele Cuza, substitué vointi'a nationei romane in locu'lu vointiei unei oligarchii de avuti, care dupa circumstantie locale era inca si fórte pucinu romana, facea una din cele mai frumóse loviture de statu ce s'ar fi potutu face [5]), legitima, salutaria in tóte privintiele si pe care nu o va puté deperá de locu, in facia istoriei si a ómeniloru inteligenti, neghiób'a usurpatiune a dreptului constituante ce, din imboldirea demonului seu celui reu [6]), avù bonomia de a crede ca va puté face.

Una asemenea lovitura de statu propunemu si noi principelui Carolu, nevediendu posibilitate de indreptare pe alta carare.

Lovitur'a de statu a nóstra, din una norocire escepționala patriei nóstre, este statu de simpla si stata de lesne de pusu in lucrare, in catu tocmai pentru acést'a scapa din vedere.

Este vorba, acum, se'i aratamu metod'a cea adeverata; fiinduca suntemu in circunstantie fórte delicate. O gresita metoda in aplicatiune póte prea bine scaloiá si chiaru corumpe sistematulu celu mai salutariu.

Acést'a o vomu face in epistol'a urmatóre, avendu necesitatea, totudeuna data, a chiamá in giurulu si ajutoriulu nostru pe toti romanii cei buni.

Neconrecintiele, ori mai bine nemintósele preocupatiuni de usurpatiune si autocratie ale lui Cuza si ale complicelui seu, nu a profitatu acestora, ci reactiunei.

Astadi, dica ori ce va voi cineva, suntemu in plina reactiune. Reactiunea s'a impacatu si cu Cuza si cu remasitiele lui, si mai alesu cu metódele si procedurele lui de a guberna [7]), numai cu natiunea nu s'a impacatu; ca-ci (reactiunea) cu votulu universale, dupa dins'a, crim'a cea mai mare a lui Cuza, nu se póte impacá. Ea nu a voitu neci una data indreptarea vitiiloru introduse de o rea-vointia, ci stergerea votului natiunale [8]), periculosu pentru dens'a.

Éta cuventulu enigmei Legei electorale, parchetata pe clase si interese, si care aici la noi, intr'unu modu particularu este statu de favorabile intereseloru straine, precatu vatematóre celoru natiunale. Sanetate!

Manoile Quinezu.

Nota Red. Epistol'a precedenta la care provóca D corespondinte la inceputu cuprindea comentarile publicului asupra concesiuniloru, ce le-a facutu min. Ioanu Ghica Turciei, candu fiindu la Constantinopole se invoi'i la jignirea unoru drepturi de statu autonomu si suverano alu Romaniei. In acceasi epistola se atribue tóta procederea acésta numai sistemului fanariotiu, care n'are de principiu ferirea atacarii drepturiloru si consolidarea nationalitatii romane, ci-si joca caii in Romani'a numai in favórea loru, si spre adormirea si letargiarea vietiei nationale a poporului romanu. Negotiatiunea o ascrie numai fostului ministru, de tempu ce principele o desaprobase cu indignatiune, ér' nstiunea inca nu fú consultata, ca es ar' fi spriginitu pre Domnitoriulu in nobilulu lui simtiu de a nu suferi neci o umilintia. Apoi condamna politic'a si sistemulu fanariotiu, care a studiatu a impilá si umili statulu romanu, facundu economia cu subtragerea mediuloceloru de oultura, cá se nu se lumineze natiunea romana Asia e, ca-ce pana candu Romani'a nu va avé politic'a s'a nationala, cum avea odiniora inaintea invasiunii fanariotismului, nu póte se se inaltie in consolidarea s'a, fiinduca ómenii scólei fanariotiloru facu tóte escamotarile, tóte nemoralitatile, tóte umiliatiunile, nemica n'au santu, numai se póta a se sustiené la potere prin or-ce intrigi, fia acelea catu de umilitóre pentru natiune. Ei se facu progresisti, ei conservatori, ei liberali, — ultra liberali, — moderati, republicani, monarchisti, aristocrati, democrati, ma si comunisti, revolutionari, chiaru si demagogi, numai se si póta aperá sistem'a scólei loru; si cá se se póta sustiené la potere or in ce impregiurari, se dau si de ómenii ordinei in Romani'a, cu tóte ca sunt sementi'a celei mai disvolesci apucatori pentru disordine. Si in chipulu acest'a suntu tóta piedec'a inaltisrii romanismului, care cu o politica nationala cá Serbii ar' fi bulevarduiu civilisatiunii europene si mustra de statu nationalu. Fanariotismului sunt e se ascrie tóte nesajunsurile, prevaricatiunile si dilopedarile in administratiune, ca elu nutresce imoralitatea. Dar' se nu lu lasamu, cá se ne repuna si drepturile cele mai sacre, patrimoniulu, ce ni-au lasatu stramosii nostri de autonomia prin traficarile loru, com fura si cele dela Constantinopole. Se va sparge cuibulu acestui sistemu fanariotiu, intr'unu minutu Romani'a se va afiá mai mandra si mai frumósa, pentruca ea se va gasi, ca e moralisata. Ne trebue dara o scóla nationala, care se nu sternésca ingrigiri, ci incredere si fiducia in bunulu Domnitoriu ce ni-l'a datu providentia pentru a ne inaltiá la culmea fericirii pasindu de mana, cu densulu inainte! Aceste le adaugemu acum. Nu publicaramu acelu articulu finduca ei trecuse valórea ca ministeriulu cadiuse. —

---

[1]) Institution d'un prince, ou traité des qualités, des vertus et des devoirs d'un souverain, soit par rapport au gouvernement temporel de ses états, soit comme chef d'une société chrétienne qui est nécessairement liée avec la religion, par l'abbé Duguet, imprimé ce Londres l'an 1740.

[2]) Institutions politiques par Mr. le Baron de Bielfeld, imprimés à la Haye, l'an 1760.

[3]) Je voudrais simplement rendre compte a Sa Majesté et aux peuples Prussiens des maximes que j'ai eu l'honneur d'enseigner a Votre Altesse royale.

Baronulu de Bielfeld. — Epistol'a catra principele Prusiei, la anulu 1759, Ianuariu anteiu, adresandu'i opér'a sa: Institutiunile politice.

[4]) Se nu cugete cineva la neci o turburare. Se védia definitiunea de acestu felin de loviturí de statu, ca ea ar servi de remediu limitivu pentru ból'a cea mai misitorid, in chipulu, dupa cum se desvoltéza mai incolo, si moderamen inculpatae tutelae alu sustarii si imputeririi nationei in contra sistemului fanariotiu, care avea de tienta a totu suprimá conscienti'a de sine nationala prin angustarea midiuloceloru de cultura, va justificá stavilirea reului esitu din jocul strainismului; si prin redicarea elementului proprietariu alu tierii, a Romanismului si strainii voru fi mai fericiti si mai securi. Cum se se faca acésta, Minerva va responde, ca fara predominiu si neturburiu nu o mantuintia. R.

[5]) . . . Este restornarea constitutiunei oligarchice, care stringea pana acum natiunea romana de gutu, nelasandu'i suflarea libera pentru desvoltare.

Gazet'a Transilvaniei Nr. 36, dela 6 Maiu 1864, pag. 145.

[6]) Numitu Cogalnicéanu.

[7]) Dà strainiloru bogati'a nationale, sub numire de concesiuni si lovesce instructiunea si luminarea poporului, sub numire de economia.

[8]) In alte tieri póte fi prea bine votu nationale si scela ce nu este universale. La noi inse lucrurile sunt astfelu intocmite, de politic'a inimica ce ne lucréza de doua sute de ani, incatu numai votulu universale are óre care perspectiva de a fi nationale: tóte partitele preponderante sunt inecate in natiune. Ori care altu votu, nu numai nu va fi nationale, ci inca antinationale intr'unu modu ingrozitoru. Esperienti'a cestoru treidieci si sicse de ani din urma ne scutesce de ori ce proba.

Cronica esterna.

FRANCI'A. Situatiunea Europei facia cu crisa presenta. (Urmare.) In 16 Martiu incepe siedinti'a min. de statu D. Rouher si face o manefestatiune, tragundu o perdea depre secretele regimelui lui Napoleone, precum alt'a mai franca nu amu asteptatu. Eca-i mediulu pentru direptiune:

Rouher incepe cu cuvintele lui Thiers: inca o eróre si . . . . Elu si dà opiniunea, ca regimele n'a comisu nice o eróre si dovedesce acést'a; apoi respinge opiniunea, cumca Franci'a ar' fi acumu mai tare amenintiata decatu mai 'nainte, dicundu, ca pentru Franci'a erá cu multu mai mare periculu mai 'nainte, candu avea a se teme de 70 milióne si preste acelea inca si de sant'a aliantia. Acést'a a fostu causa a slabitiunii monarchiei din Iuliu. — Federatiunea germana de mai 'nainte a fostu mai periculósa pentru Franci'a, pentruca ea si-a avutu conecsiunea in Petropole si amenintiá pe Franci'a la Rinu si la Alpi. Federatiunea germana n'a avutu numai potere defensiva, cum dice D. Thiers. Anulu 1859 a doveditu contrariulu, ca ar' fi atacatu pe Franci'a, déca acést'a in resbelulu cu Austri'a ar' fi atinsu teritoriu din federatiunea germana. In privinti'a amenintiarii din partea Prusiei si a Rusiei dechiara cá si Ollivier, ca Franci'a in aliantia cu Anglí'a voru sci a tiené in frenu patimile desfrenate, si déca Rusi'a va vré a procede ér' cá in 1854, va dá totu deacele pedeci cá si atunci. Regimulu francesu va procede a luá pe Turci'a in aperarea s'a si va aflá o resolvare, care se coresponda dreptatii si umanitatii.

Despre evenimentele din 1866, diu'a din 4 Iuliu, despre batali'a dela Sadova si politic'a Franciei in procederea s'a facia cu poterile portatóre de resbelu vorbesce intocma cá si Ollivier. Franci'a a jucatu rola de medilocitoriu, care nu e fara gloria, finduca Prusi'a se afla insintea portiloru Vienei facia cu o armata derangeata si se incordá a continuá lupt'a. Itali'a vrea se-si resbune pentru batali'a dela Custoza si Franci'a a fostu acea, careia viitoriulu ei va fi detoriu cu recunosciintia, si apoi adauge: ca cu medilocirea s'a i-a succesu a sustiené intregitatea Austriei, candu ei erá ocupate 2 provincie si capital'a amenintiata cu depradare. Noi cerusramu cederea Venetiei si realisaramu cu acesa program'a din 1859: „Itali'a libera dela Alpi pana la Adria.“ Ingrigirea nóstra s'a intinsu preste toti, noi am opritu pre invingatoriulu, (Prusi'a), candu vrea se iè 90,000 locuitori din Bavari'a. Pentru Würtemberga si alte state am castigatu conditiuni mai favoritórie (fórte bine! fórte bine!) In 20 dile pacea fù restatorita, pre candu se parea, ca amenintiá liniatea Europei; armatele se intórcea in patri'a loru si nu mai curse sange si civilisatiunea éra-si primí locului intreruptu printr'unu momentu de amenintiare. (fórte bine! fórte bine!) Unde diace sicia responsabilitatea? Numai o eróre inca diceti voi? Cuventulu acest'a ar' poté se fia fórte periculosu déca n'ar' fi nedreptu. Nu, Franci'a n'a comisu neci una singura eróre (aplause infocate! miscare!) De aci descrie Rouher istori'a misoariloru germane pentru unificare si deduce, ca Franci'a prin nou'a stare a lucruriloru a mai castigatu in securitate. éra despre Austri'a vorbesce asia. Astadi se afla o Austria, care nu va ramané indelungu ametita, ea si are potrea sa de viatia in cele 33 milióne de locuitori; din evenimentele din urma a capatatu esperientia si a luatu curagiu, care va repará calamitatile. Isvórele ei ajutatórie nu se voru mai resipí mai multu la Ticino si la Dunare.

Ea nu va avé mai multe, candu politic'a maghiara, candu una germana, candu italiana. Poterile luptatorie se voru organisá pe calea federativa. Acolo dar' se afla 33 milióne, cari prin nemicu nu sunt legate de Prusi'a séu de Germani'a. De aici trecundu la presentu respinge asertiunea lui Thiers, cumca Franci'a n'ar' avé alliati si e amenintista de o coalitiune infricosiata si ca o provóca pe acésta prin o politica neprudenta in orientu. Si aici vorbesce in sensulu lui Ollivier si mai adauge sfara de scelea urmatórele: ce? dóra Prusi'a nu ar' fi escontentata pentru secundli? Au prin tractatulu de Nicolsburg nu-i sunt demarcate granitiele? Vré ea dóra a strabate pana la laculu Zuider? Prusi'a in privinti'a acést'a a datu Franciei cele mai absolute garantii (miscare!) Déca Franci'a nu dá credimentu acestoru garantii n'ar' fi suferitu astufelu de precestoru tensioni (pré bine! pré bine!) Franci'a primi nea sa si, dupa opiniunea mea, necesitatea s'a, inse pretensiuni preste mesura si-poti'a fara de margini Franci'a nu o primesce (pré bine! pré bine!) In diu'a, candu Prusi'a ar' vré se puna in siaru laculu Zuider, Franci'a si Anglí'a si voru redicá voces, care va trebui se faca pe Prusi'a, cá se precépa cà tempulu arogantieloru turbate

Nu cumva politic'a nóstra in orientu e turburatória de pace séu dusmanósa autoritatii sultanului? Nu, ci ea este o politica traditionala. Din tempurile cele mai antice, dela resturnarea imperiului romanu, aceste interese au aflatu protectiune la Franci'a: noi vomu continuá rol'a acést'a. In Cret'a ne incordamu a domoli insurectiunea si a castigá popórimei o satisfactiune seriósa: noi damu consiliu regimelui Sultanului ne intielegemu cu Rusi'a, cu Anglí'a si cautamu o deslegare, care se faca posibila domolirea patimiloru celoru striciatióse. E acést'a o politica turburatória? Cum? Prusi'a se afla in ajunulu aliarii cu Rusi'a prin ulu tractatu pe suptu mana séu in sorisu spre a ajutá Rusi'a la cucerirea marii negre? si c. l. Au nu e Constantinopolea, cum dise Napoleone, dominstiunea lumei? Óre diace in interesulu Prusiei a favorisá marimea unei poteri, care cu braciele s'ale cele nemesurate cuprinde intregu occidentele? Estea sunt numai visuri. Totu, ce scimu noi, totu, ce observamu noi in Europ'a, respinge o astufelu de parere, Poterile se misca intre sferele s'ale si intre inaltimile s'ale.

Intreolalta inse revarsa radie de simtiemente de armonia si nu de dusmania (aplausu!) —

Tempulu va consantí acésta armonia si simpatia. Natiunea francesa n'are neci o scadere, ca nu crésce in estensiune, numai se castige in inaltime, numai se se desvólte ca mai incolo in potere si in avutule s'ale si sdi, candu suveranulu ei i-a deschisu noue orizonte. are se fia senina, linistita adunandusi poterile intru esercitarea libertatiloru interne si desvoltandusi poterea s'a cea róditoria. Nu vorbiti despre coalitiune, nu achiamati nalue'a acést'a. Coalitiunea s'a stinsu, ea nu se va mai inaltiá suptu domnirea si sceptrulu unui Napoleone (aplause generali repetite!)

Iuliu Favre combate pe min. de statu Rouher dicundu, ca déca orizontele politicu ar fi asié de seninu, cum ilu descrie ministrulu, pentru ce s'a facutu neodihna in tiéra cu propunerea nóuei legi militare pentru imultirea armatei; esaminanduse actele diplomatice se va vedé cata umbra au cele dise de ministru. Batali'a dela Sadova a cutrierato tóta Europ'a si scolo s'a simtitu, ca se apropia o crisa mare si cà se afla in periculu nu numai o coróna imperatésca, ci chiaru pacea lumi; se mira de cuvintele, ce le dise imperatulu in cuventarea de tronu, ca „Franci'a nu mai are de a se teme de nemicu“, si incepe a mai citá mai multe passage din cuventarea imperatului. Presiedintele Valewski 'lu monitéza de mai multe ori, se nu vorbésca despre cuventarea imperatului, ci se remana la ordinea de interpelatiuni. — Elu inse apeléza la libertatea de vorbire netiermurita a camerei si vorbesce fara sfiéla, dicundu, ca constitutiunea dechiara pe imp. de responsatoriu. Constitutiunea ar fi numai o vorba, déca deputatii n'ar avé dreptu a discutá asupra opiniuniloru lui. Ast'a scena a facutu o sensatiune fórte mare si neplacuta chiaru si imperatului. A 2-a si a 3-a di s'au continuatu si din aceste desbateri se pare, ca s'ar simtí ceva porniri pentru o coalitiune si pentru reinviarea aliantiei nordice, ceea ce diurnalistio'a nu o face tocma neposibila, candu s'ar impacá interesele Prusiei cu ale Austriei; care inse stau tare opuse si cam incordate pana acuma, mai vertosu de candu Prusi'a a inchisiatu tractatele de aliantia ofensiva si defensiva cu statele de sudu ale Germaniei, si de candu s'a primitu proiectolu de constitutiune alu federatiunii de nordu in cele mai capitale puncte. — La votisare in fine maioritatea a decisu se se trécа la ordinea dilei, ceea ce se si facù.

De vr'o cateva dile se ventură prin diurnale, ca Franci'a vré se iè Luxemburg-ulu, (unu statu micutelu unitu cu uniune personala cu Olandi'a, cale are cea mai tare fortarétia in tóta Europ'a si inca a fostei federatiuni) ceea ce si facù cu unu pretiu fórte mare, si la ocea ce refacù cu unu pretiu fórte mare, si la ocea ce refacù cu unu pretiu fórte mare, si la ocea ce refac